

ecopedagogia, ciutadania i processos d'educació
permanent i popular

Quaderns d'Educació Contínua

**ecopedagogia, ciutadania i processos d'educació
permanent i popular**

Editor

pep aparicio guadas

Consell de direcció i coordinació

Tere Vila, Encarna Such Cardona, Juanma Sanchis Marqués, M. Nieves Roselló, María José Picher, Carlos Pallarés, Rosa Navarro, Pascual Múrcia Ortiz, Dolors Monferrer Ferrando, Rosa M. González Conca, Goio Fidel Sarmiento, Manuela Fuentes Martínez, Lorena Ordiñana Pérez, Iolanda Corella Llopis, Francisca Borox López, Isabel Aparicio Guadas

Coordinació i gestió OJS

Iolanda Corella Llopis

Consell de redacció i assessorament

Antonia de Vita (UNIVR), Dolors Vinyoles (Escola de la Dona-Diputació de Barcelona), Inma Vilatersana, Jordi Vallespir (UIB), Antoni Tort (UVIC), Joan M. Senent (UV), Francesca Salvà (UIB), Manuel Rodríguez (UV), José Ignacio Rivas (UMA), Piergiorgio Reggio (UNICATT), Cruz Prado (ULASALLE), Anna Maria Piussi (UNIVR),

Agustí Pascual (UV), Isabel Redaño Francés (IPF), Sebas Parra (UdG), Josep Mª Navarro i Cantero (LFCOOP), Peter Mayo (UM), Vicent Mas (UA), Àngel Marzo (UB), Manel Martí Puig (UJI), Fernando Marhuenda (UV), Fernando López Palma (UB), Lúcio C. Lima (UMINHO), Colin Lankshear (JCU), Michele Knobel (MSU), Francesc Hernández Dobon (UV), Francisco Gutiérrez † (ULASALLE), Anna Gómez (UVIC), Paula Guimarães (UL), Rosa M. Falgás (ACEFIR), Pep Lluís Grau, Gloria Díaz (UB), Joan Colomer (UdG), José Clovis Azevedo (Centro Universitário Metodista IPA), Rafa Castelló (UV), Isabel Carrillo (UVIC), Marián Aleson Carbonell (UA), Xavier Besalú (UdG), Antonio Benedito (UV), José Beltrán Llavador (UV), Clara Arbiol González (UV), Vicent Aparicio (UV), Marina Aparicio Barberán (IPF), Consol Aguilar (UJI), David Abril (UIB), Loris Viviani (IPF), Mariola Aparicio Cortés (EOI Xàtiva), Mercè Morey (UIB), Diego Morollón (IPF), José R. Belda Medina (UA).

Correcció i traducció

Joaquín Martínez Ortiz

Disseny i maquetació

gap

Quaderns d'Educació Contínua. Nova etapa

Redacció, secretaria i administració:

C/. Sant Agustí, 7 • 46800 Xàtiva
tarepa.pv@gmail.com

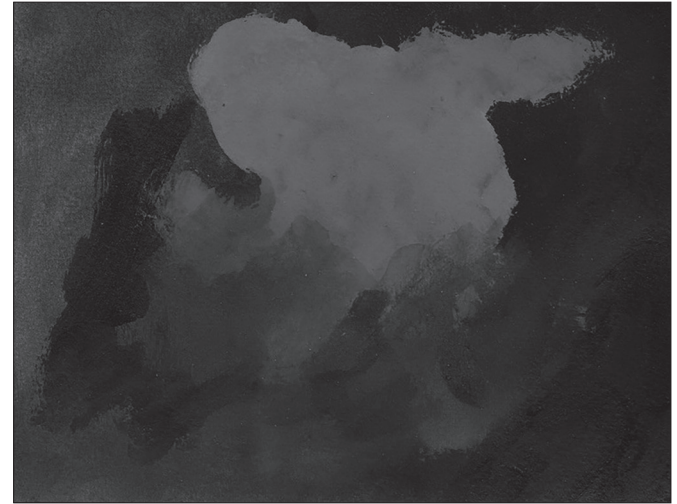
ISSN: 1575-9016

ISSN: 2605-1796 (digital)

Dipòsit legal: V-5125-2000

Revista indexada en GeoDatos: Indexador de Geografia e Ciências Sociais
<http://www.dge.uem.br>

(Quaderns d'Educació Contínua
no es fa responsable de les opinions
dels col·laboradors de la revista.)

Títol: La formación de las ideas 07

Autora: Victor Nubla

Tècnica: aquarel·la i tinta

Dimensions: desconegudes

Any: 2014

IPF: Institut Paulo Freire • UV: Universitat de València • UdG: Universitat de Girona • UVIC: Universitat de Vic • UJI: Universitat Jaume I de Castelló • UA: Universitat d'Alacant • ACEFIR: Associació Catalana per l'Educació, la Formació i la Recerca/Associació Europea d'Educació d'Adults • UB: Universitat de Barcelona • FDC: Desenvolupament Comunitari • UIB: Universitat de les Illes Balears • UM: Universitat de Malta • UMINHO: Universitat del Minyo • UNIVR: Universitat de Verona • ULASALLE: Universidad de La Salle • UNICATT: Universitat Catòlica de Milà • UMA: Universitat de Màlaga • UL: Universitat de Lisboa • JCU: James Cook University • MSU: Montclair State University • LFCOOP: La Fàbrica Cooperativa

carpeta

Ecopedagogia: cap a una CUIdadania planetària

Cruz Prado Rojas • 5

Sabers pedagògics altermundistes i els aprenentatges eco-reflexius: una agenda de debat per a temps incerts

Jorge Osorio Vargas • 14

Museus, pensament socioecològic i pedagogies activistes de la imaginació

Darlene E. Clover i Lauren Spring • 20

Ecopedagogia: educació per i per a la vida en temps de pandèmia

David Abril • 37

contínua

El paper essencial de l'ecopedagogia en l'ensenyament de la ciutadania global i el desenvolupament sostenible

Greg William Misiaszek • 51

persones, territoris i experiències

Escola i ciutat: desdibuixant fronteres

Maje Asins, Cinta Blanch, Montse Maestre, Neus Mujal, Mar Rodríguez, Rosa Sambola i Aida Viñas • 57

Característiques neotèniques en ecosistemes virtuals d'aprenentatge per a l'educació contínua

Beltrán Seco Villalobos • 66

Sembrant la sostenibilitat en el terreny cooperatiu.

Projectes comunitaris entorn els aprenentatges vivencials que (ens) transformen

Doris Boira • 74

Transformar des de les arrels. La participació en l'àmbit de l'alimentació

Patricia Dopazo • 82

investigació

Educació en valors per a una ciutadania global

Carlos Alberto Torres • 89

arxiu

fotografia

Forn de Barraca. L'horta de València • 103

dialògica

“Jo que vaig a contar-te...”. Notes sobre memòria, territori i feminisme en un procés d'investigació militant.

Alba Herrero Garcés • 105

llibres

Pedagogia de la terra. Moacir Gadotti. Publicacions de l'Institut Paulo Freire/ Edicions del CREC

Ernest Garcia • 113

Com participar

Quaderns d'Educació Contínua?

Les pàgines de la nostra revista estan obertes a tot tipus de col·laboracions relacionades amb l'Educació i la Formació de les Persones Adultes. El nostre interès és oferir la publicació a tots aquells que desitgen col·laborar en ella exposant els seus coneixements, les seues reflexions i experiències analitzades. Així com també a les persones i institucions que desitgen difondre a través dels Quaderns d'Educació Contínua les seues iniciatives i activitats dins d'aquest àmbit.

Les col·laboracions han de requerir les següents condicions bàsiques:

- L'extensió dels treballs serà de 10 pàgines en format DIN A-4, a doble espai, amb un títol que sintetitze el seu contingut. És convenient d'intercalar apartats que divideixquen i ordenen les diferents parts de l'exposició.
- S'enviarà dues còpies del treball acompanyades d'una versió d'aquest en suport informàtic, preferentment en Winword. S'aconsella, si el tema ho permet, incloure gràfics, quadres sinòptics, etc., que il·lustren i completen el contingut del text.
- Com és natural la revista podrà realitzar una «correcció d'estil» sobre el text original, que en cap dels casos alterarà els conceptes ni l'enfocament adoptats per l'autor.
- Notícies i dades per a ser incloses en les pàgines informatives de la revista, sobre congressos, jornades, convenis, acords, programes, plans, iniciatives, projectes; cursos, conferències, debats, premis i cursos; publicacions de llibres, revistes, manuals, etc.
- Ha d'incloure sempre la font responsable i les notes de referència on el lector pugui requerir major informació.

dialogica

“Jo que vaig a contar-te...”. Notes sobre memòria, territori i feminisme en un procés d’investigació militant

Alba Herrero Garcés, Les Espigolaores

Introducció

Aquest text constitueix un exercici de reflexió al voltant d’algunes de les experiències i els aprenentatges que vam viure el col·lectiu Les Espigolaores entre els anys 2014-2018 com a part del procés d’investigació militant i feminista que vam dur a terme durant eixos anys. Es tracta, per tant, d’un procés de reflexió des de la distància que dóna el temps i en el que s’entrecreuen les reflexions que tenien lloc en els moments més actius del col·lectiu i altres que han anat venint després.

El punt de partida o el motor que va incitar la conformació del col·lectiu, més enllà d’algunes casualitats, va estar estructurat, fonamentalment, per dues qüestions centrals, fruit dels processos i les inquietuds de les persones que acabàrem formant part del mateix. D’una banda, des de l’inici necessitàvem analitzar quin havia sigut i/o era el paper de les dones a l’Horta. Aquesta necessitat partia de l’evidència del caràcter androcèntric de la història i de la voluntat de repensar-la des de la teoria crítica feminista. De manera indissociable, aquesta necessitat s’evidenciava pel protagonisme masculí a l’imaginari social sobre l’Horta i la invisibilitat i el desplaçament dels sabers de les dones al territori. D’altra banda, estava la preocupació per la situació de degradació de l’Horta i el retrocés dels coneixements i les formes locals de gestió del territori. En 2014

¹ <https://vimeo.com/247794907>

² Carmen Giner Roselló, Carmen Perís Martí, Dolores Tamarit Ramírez, María Tamarit Ramírez, Milagros Campos Sebastià, Pepita Roig Benlloch, Pilar Rausell Noguera i Vicenta Torrijo Barberà són les protagonistes que van fer possible tot aquest treball.

³ Del Valle Murga, Teresa (2011), “Identidades, memoria y juegos de poder” en: Maceira, Luz y Rayas, Lucía (ed.) *Subversiones. Memoria social y género. Ataduras y reflexiones Identidad, memoria y juegos de poder*. Instituto Nacional de Antropología e Historia, México, pp. 69-86.

el govern municipal del moment (eren els últims moments del Partit Popular) pretenia requalificar com a urbanitzable 415 hectàrees d’horta, a través del nou Pla General d’Ordenació Urbana (PGOU), una vegada més es tractava d’una gran superfície de territori amenaçada. Com a resposta a la proposta del PGOU diverses associacions veïnals i col·lectius de defensa del territori van crear la plataforma Horta És Futur per tal de paralitzar aquesta Pla.

En eixe context ens trobarem en la necessitat –bàsica i elemental-, de qüestionar, no soles les formes d’ordenació del territori i els models de desenvolupament des d’una mirada crítica, sinó d’atendre a quines són les vides que conformen els territoris que es defenen, d’indagar en un passat recent del qual érem/som fruit, de recollir les vivències, coneixements, percepcions i subjectivitats dels qui l’han viscut i, en molts casos, encara el viuen. I així vam començar a fer/pensar el col·lectiu (en col·lectiu) i a rumiar el que acabaria sent el documental “Entre el dia i la nit no hi ha paret”¹. Aquest projecte va consistir en l’elaboració d’un documental sobre les dones que havien viscut o encara viuen en l’Horta de Campanar, la Partida de Dalt i/o la despareguda Partida del Pouet on, a través dels relats de huit dones², vam abordar les seues pràctiques, sabers i experiències de vida, i on es qüestionava aquesta imatge masculinitzada que amb freqüència tenim del territori. A partir de la memòria de les dones i de les seues subjectivitats reivindicàvem/reivindiquem, des d’allò més quotidià, els coneixements invisibilitzats i desplaçats que formen part de la construcció del territori i que poden servir de ferramenta des de la que repensar el present.

Aquest procés de treball va estar alimentat per les trajectòries de cadascuna de les persones que formàvem part del col·lectiu, per les qüestions estructurals intrínsecament compartides i també per les particularitats que cadascuna de nosaltres plantejava i feia necessàries per al grup. Entre aquestes qüestions podríem dir que l’atenció a la memòria i a la construcció dels relats, el procés d’autoaprenentatge que tinguérem entre nosaltres i amb les dones que formen part del documental i la mirada crítica sobre el model territorial, han sigut al llarg d’aquests anys, algunes de les qüestions centrals de les nostres reflexions.

La memòria

La memòria forma part de la configuració temporal i espacial social, així com de l’enteniment i la construcció del nosaltres. La memòria constitueix un element clau en l’articulació del flux passat-present-futur, i incideix activament en la creació de les identitats³. Però en la construcció de la memòria les relacions i les lògiques de poder intervenen, de manera que allò que es recorda, que es registra, es grava, es fixa, es reivindica i es nomena, d’una banda, i allò que s’obvia, d’altra, està fortament estructurat per les lògiques de poder. Així, no tots els grups socials tenen la mateixa capacitat de legitimar formes/espais de memòria. La memòria de cada grup no té la mateixa

importància social i simbòlica, ni la mateixa significació en tots els casos, i per tant, tampoc té la mateixa capacitat de produir relats i amb això veritat.

En aquest sentit, podríem dir que la major part de la memòria de les dones ha ocupat un lloc subaltern o tangencial⁴. Nombrosos treballs que parteixen des de l'antropologia social i cultural o la sociologia i l'economia feminista assenyalen que el treball i els sabers de les dones han sigut sistemàticament invisibilitzats, reproduint així un sistema patriarcal del qual ens resulta complicat despullar-nos. Des d'aquest punt de vista, la ciència, les polítiques públiques, la història, el sistema educatiu, la família com a institució i un llarg etcètera han oblidat les aportacions de les dones, tant en el que respecta a la interpretació del món com a la construcció d'un nou sistema social⁵.

Ni la història ni la memòria social de l'horta escapen de la masculinització dels relats oficials. El caràcter androcèntric de la història fa necessari repensar-la i revisar-la des de la teoria crítica feminista. Les dones, les seues experiències de vida, així com els àmbits assignats a elles, han estat sotmeses a una invisibilitat que, sistemàticament, desplaça i devalua la realitat de més de la meitat de la població⁶. D'ací partia la nostra necessitat de visibilitzar les veus i els relats de les dones que han viscut i viuen a l'Horta. Especialment en moments com eren aquells i són aquests, on els efectes de les polítiques urbanístiques deixaven la perifèria de la ciutat de València amb una horta en perill d'extinció⁷, i on, per tant, atendre a les formes de vida desplaçades resultava més urgent que mai.

Es tractava d'una necessitat i un desig per abordar la perifèria de la memòria – la memòria constituïda com a subaltern o tangencial- com una qüestió indispensable per entendre qui som, d'on venim, on anem. Posar la perifèria al centre per qüestionar la construcció dels relats. El nom mateix del col·lectiu volia/vol reivindicar aquesta qüestió. Espigolar vol dir “collir (els fruits que han quedat en el camp després de la collita general)”⁸ i, en general, era/és una feina que feia (que fa, encara que en menor mesura) la gent més humil, una vegada collida la collita principal. En un sentit metafòric ens agrada pensar que durant el temps d'aquest treball vam arrebregar allò –una part al menys- que s'havia deixat a l'oblit, al marge de la història principal, dominant, allò –teòricament- prescindible. Les realitats, històries i experiències que han viscut les dones rurals, els aprenentatges i coneixements que guarden dins d'elles són part aquestes qüestions que s'han deixat de costat després de la collita principal. Per això per a nosaltres va ser fonamental espigolar i amb això reivindicar la memòria oral, els coneixements i sabers de les dones d'aquest territori d'horta, des d'una perspectiva feminista. Consideràvem -i encara considerem- que espigolant, parant atenció a les memòries subalternes i tangencials, és com podem trastocar i incidir en els imaginari –en el nostre cas, en l'imaginari de l'horta- i amb això visibilitzar l'heterogeneïtat i la complexitat de les realitats que ens envolten. Per a nosaltres, recuperar les veritats d'aquestes dones constituïa un intent de reduir la desigual

⁴ Del Valle Murga, Teresa, *op cit.*

⁵ Frazer, N. (2015), *Fortunas del feminismo*, Traficantes de sueños, Madrid.

⁶ Alfaro Hernández, Arantxa i Gadea i Peiró, Isabel (2013), *Descosint la invisibilitat. Les jaqueteres de Benimaclet*. Alzira (València), Germania; Associació Valenciana d'Antropologia.

⁷ Herrero Garcés, Alba; Palau Salvador, Guille; Castellanos Ayala, Natalia; Fariñas Ausina, Sarai y De La Fuente Espinosa, Teresa (2016), “Espigolant la Partida de Dalt, Campanar i el Pouet. Femení-Plural”, En Algarra Pardo, Víctor i Cárcel García, Carmen (coord.) *València, quan la ciutat aplega a l'horta*, Ajuntament de València, Regidoria de Patrimoni Cultural i Recursos Culturals.

⁸ Diccionari.cat

⁹ Per tal de generar aquest espai de confiança les persones que ens van presentar les dones, persones pròximes i de confiança per a elles, jugaren un paper clau. En aquest cas Marina Bartual (antiga veïna del Pouet i companya de la Taula per la Partida) i Pep Benlloch (president de l'Associació de Veïns i Veïnes de Campanar) foren les persones que ens posaren en contacte amb les dones i ens feren més amable el camí.

distribució de veus i cossos en la generació de relats i d'espais d'acció i reflexió, amb l'objectiu de produir pràctiques crítiques i transformadores.

El procés

De la mateixa manera que l'atenció i la cura a la memòria i a les feines i sabers invisibilitzats eren centrals, també ho era el concepte d'allò col·lectiu i la necessitat d'aprenentatge compartit. Aquesta qüestió va tindre dues dimensions, d'una banda, l'aprenentatge amb les dones que formaren part del documental i d'altra, el procés d'autoaprenentatge entre les persones que conformàvem el col·lectiu. Quant al procés d'aprenentatge amb les dones, sabem que després de tot aquest temps, encara no tenim paraules d'agraïment suficients. Cadascuna d'elles va compartir amb generositat i afecte el seu temps, la seua vida i els seus sentirs amb nosaltres, en una intimitat i una complicitat que encara ens aborronen. Amb freqüència trobàvem una reticència inicial, un "jo que vaig a contar-te..." que anava cedint a la conversa conforme compartíem berenars, conforme era evident el nostre interès i les nostres ganes per tot allò que volgueren compartir⁹.

La cura i el respecte –per molt bàsic que puga semblar– eren part indispensable del procés. De la mateixa manera que ho era ser conscients que les dones que ens compartien el seu temps, les seues experiències i la seua vida, no ens havien demanat fer allò que nosaltres necessitàvem fer. Parar atenció a aquesta premissa era important per tindre cura del procés, era important per conjugar el nostre desig d'entendre amb els sentirs de les dones, amb els seus relats i per tal d'assumir que allò que fèiem, allò que passava tenia significacions diferents per a elles i per a nosaltres, i que unes significacions i altres eren importants.

El procés d'aprenentatge amb elles estava totalment vinculat amb el nostre propi procés i elles acceptaren acompanyar-nos amb paciència en aquest aprendre. El nostre procés com a col·lectiu estava condicionat perquè cap de nosaltres venia professionalment del món audiovisual, però havíem decidit treballar des del documental. Hi havia qui s'havia relacionat més amb les càmeres o els programes d'edició de vídeo i hi havia qui no havia tingut cap relació prèvia. Algunes de nosaltres veníem de diferents disciplines de les ciències socials i teníem més experiència en treballar amb metodologies qualitatives, en fer entrevistes... Però vam decidir, i pensem que aquesta és una de les decisions que van condicionar i enriquir de manera significativa el treball, que totes passaríem per tots els llocs. És a dir, totes aprenguérem a fer servir la càmera i gravàrem, totes preparàrem entrevistes i converses i les duguérem a terme, totes estiguérem pendents de cuidar a les dones... Perquè consideràvem que part del potencial del treball col·lectiu, en aquest cas, estava en poder conjugar les diferents maneres de mirar, d'escoltar i de percebre i interpretar la realitat que cadascuna de nosaltres tenia. Això va voler dir que no soles totes gravàrem i entrevistàrem, sinó que totes analitzàrem allò que havíem gravat i entre totes definírem el muntatge i el realitzàrem.

Quan hem reflexionat en veu alta sobre tot aquest procés i sobre totes les feines i decisions que hi formaven part del mateix, sempre ens crida l'atenció com ens va resultar de senzill una cosa que en pensar-la sembla realment complicada i que no sempre està exempta de conflictes. Aquesta senzillesa, per tant, no vol dir que no hi hagueren moments de tensions. Vol dir que allò col·lectiu i l'aprenentatge compartit implicava també un exercici actiu i constant de cessions i concessions, d'entendre i atendre a les necessitats i especificitats de cadascuna de nosaltres per fer en comú. Implicava de partida assumir que allò que faríem no seria el que hauríem fet cap de nosaltres de manera individual, sinó que seria el resultat del propi procés col·lectiu, des de l'honestedat i el respecte a tot allò que les dones ens havien compartit. Tal vegada aquesta última qüestió puga semblar massa òbvia però pensem que en els processos col·lectius, en els processos en els que hem de construir un nosaltres, recordar des de la cura allò bàsic però estructural continua sent indispensable.

El territori

La nostra mirada sobre el territori estava fortament condicionada pel boom urbanístic -o tsunami urbanitzador per al cas valencià- que va tindre lloc a partir dels anys 90 i per la desfeta que va comportar per al territori¹⁰. Com s'apuntava a la introducció d'aquest text, el PGOU que l'ajuntament plantejava al 2015 recordava en gran mesura a les polítiques urbanístiques del anys del boom i va activar la conformació d'una plataforma de defensa del territori per tal de paralitzar aquest pla. Els anys del boom es van caracteritzar per una activitat constructora sense precedents i continuades espirals de creixement del preu dels immobles, tot això encoratjat per unes polítiques públiques i marcs legals orientats a facilitar la liberalització del sòl. Com a conseqüència, grans superfícies d'horta eren urbanitzades, sovint facilitat per la pròpia administració pública.

Aquesta situació va generar nombrosos conflictes entre aquelles persones llauradores qui veien en aquest fenomen "la seua darrera collita" i els que veien degradar-se quan no desaparèixer el seu espai de treball, de vida, de socialització, d'identificació... Al territori concret en què nosaltres ens ubicàvem, el procés d'expropiació del Pouet, evidenciava aquest conflicte i aquesta desaparició. Aquesta partida de l'horta de Campanar es va veure fortament amenaçada a partir de l'any 1996 quan una agrupació de grans constructores valencianes presentaren un PAI (Pla d'Actuació Integrada), per a la construcció del que avui és Nou Campanar. Aquest va ser un dels casos en els que l'Ajuntament va facilitar el procés urbanitzador mitjançant l'aprovació del PAI i l'expropiació de les persones del Pouet, generant una situació d'assetjament immobiliari, en la que les constructores es beneficiaren del poder que els donava la figura de l'agent urbanitzador¹¹.

Ens trobàvem, per tant, en un context, en un territori que havia patit agressions greus en un passat pròxim i sobre el que es projectaven noves amenaces (el PGOU

¹⁰ Gaja, Fernando (2008), "El 'Tsunami urbanizador' en el litoral mediterráneo, El ciclo de hiperproducción inmobiliaria 1996-2006". *Scripta Nova*, 270

¹¹ Benloch i Calvo, Lluís (2013), "Tras la senda del desplazamiento. Valencia (1995-2007)". *Concreta*, núm. 1. [En línia: <<http://editorialconcreta.org/Tras-lasenda-del-desplazamiento>, consultat el 07/06/2016>].

requalificava com a urbanitzable pràcticament tota l'horta de Campanar). La urgència i la cura havien d'anar de la mà. I parar atenció a les formes de vida que encara hi eren i a les que forçosament ja no estaven al territori, allunyant-nos d'imatges bucòliques i romanticismes, era una manera de connectar aquesta relació que nomenàvem al principi entre passat-present-futur. Era la manera de reivindicar l'horta com a espai productiu i de vida, i reivindicar, per tant, les vides que l'habiten.

El canvi de govern municipal i autonòmic al 2015 va suposar la paralització del PGOU i l'aprovació de la Llei de l'Horta, però malgrat suposar fites significatives en la protecció de l'Horta, no han plantejat un canvi de model territorial i per tant, no han paralitzat les agressions sobre el territori. En el cas de l'Horta de Campanar-Benimàmet, el Pouet i la Partida de Dalt trobem que hi hagué alqueries que malgrat ser expropiades formaven part dels catàlegs de patrimoni i, per tant, havien de conservar-se i no van poder enderrocar-se com feren en moltes altres. Aquestes foren cedides durant 50 anys a *Rain Forest*, l'empresa que gestiona el *Bioparc* i que pretén construir un parc aquàtic en la zona de les alqueries. Malgrat els recents treballs arqueològics, des de que foren expropiades i passaren a mans de *Rain Forest*, les alqueries han anat degradant-se vertiginosament, com a resultat de la falta de manteniment, protecció i rehabilitació per part de l'empresa responsable i el silenci de l'administració. Actualment des de la Taula per la Partida (xarxa de col·lectius de l'Horta de Campanar-Benimàmet) i altres col·lectius del territori es qüestiona la proposta plantejada per l'empresa i es reivindica la rehabilitació, l'ús públic-social-comunitari de les alqueries i la memòria d'aquest territori.

Per tancar aquest text i aquestes reflexions podríem dir que, en el nostre cas, el fet d'espigolar responia a la necessitat de sacsejar-nos un malestar amb moltes areses, el malestar d'un món que sovint ens estrenyen i que ens esforcem per entendre i transformar des de la vida primària i quotidiana. Per a nosaltres la recuperació dels sabers i percepcions d'aquestes dones va ser clau, i encara ho és, per tal d'aproximar-nos a la complexitat territorial i, potenciar diàlegs, tant intergeneracionals com entre diferents formes de coneixements. Partir de la seua memòria, ens va permetre, d'una banda reconstruir la història de l'horta a partir dels silencis estructurals –en femení– des de les seues percepcions i subjectivitats i, d'altra, visibilitzar una sèrie de coneixements amagats que ens ajuden a repensar el present, a inventar altres futurs possibles.

És des d'ací, des de les noves possibilitats que s'obrin de transmissió de coneixements des de les veus de l'experiència, on radicava, fonamentalment, la intenció d'aquest projecte, com a reflexió i qüestionament compartit en un sentit ampli. Per a nosaltres aquest documental –i el recorregut i difusió que ha tingut en aquests anys– suposa un element clau en la transformació de l'imaginari que tenim d'aquest territori.

Revista semestral
hivern 2020 · Núm. 44
12 €

TAREPA - PV

Taller per a l'Acció Renovadora
de l'Educació Permanent d'Adults

L'ULLAL Edicions

Q

